

STRATEGIE VZDĚLÁVÁNÍ PRO UDRŽITELNÝ ROZVOJ - NOVÁ ETAPA VZDĚLÁVÁNÍ

HRDLIČKOVÁ Vlasta, ČR

Resume

Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj určuje priority a strategická opatření v oblasti vzdělávání pro udržitelný rozvoj. Jedná se o stěžejní dokument, podle něhož se bude vzdělávání pro udržitelný rozvoj v České republice systematicky a koordinovaně rozvíjet. Příspěvek se zabývá problematikou naplňování základních požadavků ve vztahu ke vzdělávání pro udržitelný rozvoj u dětí předškolního a mladšího školního věku a pregraduální přípravou budoucích učitelů preprimárního a primárního vzdělávání k realizaci vzdělávání pro udržitelný rozvoj.

Klíčová slova: vzdělávání pro udržitelný rozvoj, preprimární vzdělávání, primární vzdělávání, pregraduální příprava budoucích učitelů.

THE EDUCATIONAL STRATEGY FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT - A NEW PERIOD OF THE EDUCATIONAL SPHERE

Abstract

The strategy of the education for the sustainable development determines the priorities and strategic precautions in the sphere of the sustainable development. It is the fundamental document for the systematically and coordinated development of the education for the sustainable development in the Czech Republic. The paper deals with the fundamental requirements for the education and the sustainable development of the pre-school and young-school-age children and the pre-graduate training of the future pre-primary and primary school teachers.

Key words: education for the sustainable development, pre-primary education, primary education, pre-gradual training of the future teachers.

1 Úvod

Vzdělávání pro udržitelný rozvoj znamená osvojení si takových způsobů myšlení, rozhodování a chování jedince, které vede k udržitelnému jednání v osobním, pracovním i občanském životě. Vzdělávání pro udržitelný rozvoj je zaměřeno na:

- „pochopení propojenosti a vzájemné souvislosti ekonomických, sociálních a environmentálních hledisek rozvoje, a to na lokální, národní i globální úrovni,
- vnímání udržitelného rozvoje jako celostního a systémového přístupu, který směřuje k ekonomicky prosperující společnosti a respektuje sociální a environmentální souvislosti a limity,
- rozvoj kompetencí (znalostí, dovedností a postojů) pro demokratické a svobodné rozhodování ve vlastním i veřejném zájmu v souladu s právem a s principy udržitelného rozvoje“.(Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj České republiky 2008 – 2015, 2008, s.1).

Na základě věkových a individuálních zvláštností vývoje lidské osobnosti vzdělávání pro udržitelný rozvoj stanovuje cíle, obsah, metody, formy a prostředky. Vše je především zaměřeno na aktivní metody a formy vzdělávání a na kritické a tvořivé myšlení. Klíčová témata, která jsou zahrnuta ve Strategii vzdělávání pro udržitelný rozvoj Evropské hospodářské komise OSN (tzv. Vilniuská strategie)¹ jsou na národní úrovni konkretizována a to na základě specifík České republiky.

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta je jedním z klíčových nástrojů ochrany životního prostředí v České republice. Rozvoj Environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty je jednak zakotven v zákoně č. 123/1998 sb., o právu na informace o životním prostředí a je také určen Státním programem Environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty České republiky.² Také tříleté akční plány umožňují jeho plnění v jednotlivých resortech. Vývoj Environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v posledních letech prokazuje trend rozšiřování obsahu Environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty o témata udržitelného rozvoje. Dá se tedy konstatovat, že právě Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta se může stát východiskem pro vzdělávání pro udržitelný rozvoj v České republice. Současně vzdělávání pro udržitelný rozvoj může v plné míře navázat na celou řadu aktivit a opatření realizovaných v rámci Environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty. (Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj České republiky 2008 – 2015, 2008).

„Základní rozdíl mezi EVVO a VUR je ten, že v oblasti EVVO je prioritní důraz kladen na nejrůznější aspekty životního prostředí, na poznávání životního prostředí, na uvědomování si nezbytnosti zachovávání podmínek života, na poznávání vztahu člověka a životního prostředí apod. Naproti tomu je VUR prioritně zaměřeno na vzájemnou interakci a souvislosti mezi ekonomickými, sociálními, environmentálními a právními aspekty rozvoje (globálního i lokálního), je významně interdisciplinární povahy a široce se opírá o společenskovední disciplíny“.(Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj České republiky, 2008, s. 2).

Ukazuje se, že Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj ČR se stává pro oblast vzdělávání velmi důležitým dokumentem, který „začleňuje do stávajících oblastí vzdělávání nové přístupy, metody a témata“ (Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj České republiky, 2008, s.2).

Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj ČR navazuje nebo má úzké vazby na celou řadu dokumentů, jako např. Strategie udržitelného rozvoje ČR, Strategie celoživotního učení ČR³, Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací politiky České republiky 2007⁴ a Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj Evropské hospodářské komise OSN.

2 Vzdělávání pro udržitelný rozvoj v předškolním vzdělávání

V předškolním vzdělávání je z pohledu vzdělávání pro udržitelný rozvoj velmi důležité „učení v přírodě“ a především zaměření se na „prevenci odcizování dětí přírodě“. Pro kladný výsledek vzdělávání pro udržitelný rozvoj je však v tomto věkovém období velmi důležité si uvědomit nutnost působení na celou rodinu dítěte. Tato problematika se úzce dotýká především městských dětí, kde děti tráví stále méně času přímo v přírodě.

Dá se však konstatovat, že Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání tuto problematiku určitým způsobem začleňuje a je na ni kladen velký důraz. Děti mají být vedeny ke vnímání okolního prostředí, mají se naučit vnímat vlastní místo

a úlohu v tomto prostředí a také se mají naučit zodpovědnosti vůči tomuto prostředí. (Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj České republiky, 2008).

3 Vzdělávání pro udržitelný rozvoj v základním vzdělávání

Na základních školách proběhla v několika posledních letech kurikulární reforma, která přinesla Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Na základě tohoto dokumentu již mají školy zpracovány své Školní vzdělávací programy. Udržitelný rozvoj je v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání obsažen v cílech vzdělávání, v kompetencích, kterých má žák dosáhnout, dále v učivu a to v rámci průřezových témat. Aby mohly být všechny požadavky naplněny, je však třeba stávajícím pedagogům a hlavně budoucím učitelům poskytnout metodickou podporu, ale i materiální podporu a umožnit jim další vzdělávání v této oblasti.

Současně je třeba si uvědomit, že pro vzdělávání pro udržitelný rozvoj je nutné vytvořit podmínky i mimo školu a školská zařízení. (Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj České republiky, 2008).

4 Vzdělávání pro udržitelný rozvoj a vysokoškolské vzdělávání

Cestou k realizaci vzdělávání pro udržitelný rozvoj je především akreditace specializovaných studijních programů, které budou zaměřené na vzdělávání pro udržitelný rozvoj a měly by mít mezioborový nebo mezifakultní charakter. Důležitá je prostupnost studia a mobilita studentů mezi obory a také dostatek různých pracovišť, jež budou zaměřeny na různé aspekty vzdělávání pro udržitelný rozvoj.

Velmi důležité místo při realizaci vzdělávání pro udržitelný rozvoj zaujímají učitelské fakulty, které připravují budoucí učitele, především budoucí učitele preprimárního a primárního vzdělávání.

Na základě požadavků, jež vyplývají ze státních i školských dokumentů k environmentálnímu vzdělávání, výchově a osvětě, je začleněna environmentální výchova na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci i ve stávajících studijních programech oboru Učitelství pro mateřské školy (prezenční i kombinované studium) a oboru Učitelství pro 1.stupeň základních škol (prezenční i kombinované studium).

Velká pozornost je věnována metodické přípravě studentů oboru Učitelství pro mateřské školy a oboru Učitelství pro 1. stupeň základních škol pro budoucí uplatnění environmentální výchovy i vzdělávání pro udržitelný rozvoj v praxi. V rámci prakticky zaměřených seminářů jsou posluchači seznamováni s různými formami praktické činnosti přímo na fakultě, ale i mimo ni.

Velmi se osvědčila úzká spolupráce s některými středisky ekologické výchovy, jež jsou součástí sdružení Pavučina. Nejužší spolupráce je s Centrem ekologických aktivit města Olomouce, o.p.s. – Sluňákov. Studenti jsou zde seznamováni s řadou metod, pomůcek, nápadů a námětů, jež mohou využít při budoucí práci s dětmi předškolního i mladšího školního věku. Studenti si mohou prakticky vyzkoušet některé hry, výtvarné činnosti a zejména práci s přírodními materiály a mohou si ověřit schopnost vlastní tvořivosti při realizaci vlastních nápadů např. při zpracování příběhu.

K nejužitečnějším aktivitám však patří přímá práce s dětmi při různých příležitostech (např. Den Země, zapojení studentů do výukových programů pro školy, atd.). Zapojování studentů do praktické práce s dětmi, seznámení s alternativními formami výuky, učení vedoucí k tvořivosti a lásce k přírodě, považujeme za jednu

z nejdůležitějších aktivit partnerství Katedry primární pedagogiky PdF UP a Centra ekologických aktivit města Olomouce, o.p.s.- Sluňákov.

I když ve studijních programech pro pregraduální vzdělávání budoucích učitelů preprimárního a primárního vzdělávání je v současné době zahrnuta environmentální výchova, je třeba do této přípravy začlenit i vzdělávání pro udržitelný rozvoj.

5 Poznámky

1. Regionální strategie EHK OSN ke vzdělávání pro udržitelný rozvoj, která byla přijata na zasedání na nejvyšší úrovni ve Vilniusu ve dnech 17. – 18. března 2005.
2. Usnesení vlády ze dne 23. října 2000 č. 1048 o Státním programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice.
3. Strategie celoživotního učení ČR byla přijata usnesením vlády č. 761 ze dne 11. července 2007.
4. Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2007 byl přijat usnesením vlády č. 535 ze dne 23. května 2007 a na základě §9 a §185 odst. 4 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

6 Použitá literatura

- [1] JEŘÁBEK, J. – TUPÝ, J. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. 2004. Praha : VÚP, 2005, 112 s. ISBN 80-87000-0201.
- [2] MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*. 2000. Brno : Rezekvítek, 2000. 205 s. ISBN 80-902954-0-1.
- [3] *Metodický pokyn k environmentálnímu vzdělávání, výchově a osvětě ve školách a školských zařízeních*. 2001. Praha : MŠMT ČR 14.12.2001 pod č.j.: 32338/2000-22, 10 s.
- [4] *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha*. 2001. Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání – Nakladatelství Taurus, 2001, 98 s. ISBN 80-211-0372-8.
- [5] *Rámcový program pro předškolní vzdělávání*. 2006, Praha : Taurus, 2006. 48 s. ISBN 80-87000-00-5.
- [6] *Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj České republiky (2008 – 2015)*. Praha: MŠMT, 2008, 20 s. <http://www.msmt.cz/dokumenty/ostatni-dokumenty>.

Lektoroval: PhDr. Ivona Procházková, CSc.

Kontaktní adresa:

Vlasta Hrdličková, PhDr. Ph.D.
Katedra primární pedagogiky,
Pedagogická fakulta UP, Žižkovo nám. 5, 771 40
Olomouc, ČR, tel. 00420585635106
e-mail: vlasta.hrdlickova@upol.cz